

УДК 515.2:563.3

Бакалова В.М., Баскова Г.В., Яблонський П.М.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПЕРПЕНДИКУЛЯРА ДОПРЯМОЇ ПРИ РОЗВ'ЯЗАННІ ІНЖЕНЕРНИХ ЗАДАЧ

Бакалова В.М., Баскова Г.В., Яблонський П.М. Використання методу перпендикуляра до прямої при розв'язанні інженерних задач. В статті розглядається оригінальний метод використання перпендикуляра до прямої при розв'язанні інженерних та складних геометричних задач.

Ключові слова: інженерні задачі, алгоритм, моделювання, обчислення, графоаналітичні способи.

Бакалова В.Н., Баскова Г.В., Яблонский П.Н. Использование метода перпендикуляра к прямой при решении инженерных задач. В статье рассмотрен оригинальный метод использования перпендикуляра к прямой при решении инженерных и сложных геометрических задач.

Ключевые слова: инженерные задачи, алгоритм, моделирование, вычисления, графоаналитические способы.

Bakalova V., Baskova G., Yablonskiy P. Some aspects of graphanalytical method for solving engineering problems by the method of perpendicular to the line. The article describes an original method of using perpendicular to the line in the solution of engineering and complex geometric problems.

Keywords: engineering problems, algorithm, simulation, calculation, graphic & analytical methods.

Постановка проблеми. Динаміка сучасних ринкових процесів висуває нові вимоги до якості професійної підготовки фахівців інженерно-технічного профілю. В умовах імплементації Закону України «Про вищу освіту» особливого значення набувають нові форми і методи навчання технічних дисциплін, які вимагають сучасного підходу і відповідного методичного забезпечення [1, 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Якість технічної освіти студентів і їх конкурентоспроможність, як майбутніх фахівців-інженерів, суттєво залежить від рівня підготовки за такими базовими дисциплінами як геометрія, стереометрія, нарисна геометрія, креслення тощо [2]. Набуття знань та навичок при вивченні цих дисциплін є основою при вирішенні прикладних інженерних задач.

Невирішені частини проблеми. Отже, розв'язання студентами інженерних задач при вивченні курсу «Нарисна геометрія та інженерна графіка» повинне формувати вміння не лише застосовувати класичні методи розв'язку, а спонукати до аналізу ефективності використання того чи іншого методу при вирішенні конкретної поставленої задачі.

Метою дослідження є підвищення якості та ефективності навчального процесу студентів. Розглянемо деякі аспекти графоаналітичних способів розв'язання інженерних задач.

Основні результати дослідження. Просторове, логічне та алгоритмічне мислення студентів досягається завдяки розв'язанню метричних та позиційних задач з нарисної геометрії [2, 3]. Розглянемо декілька способів побудови зображення перпендикуляра до прямої.

У стереометрії, маючи справу з зображеннями фігур, актуальною є задача побудови зображення перпендикуляра опущеного з точки на пряму, що дозволяє вирішити цілий ряд завдань. Розглянемо розв'язання цієї задачі на прикладі, який наведений на рис. 1.

Наребрі АВ куба задана точка Р - середина цього ребра. Побудувати пряму, що проходить через точку Р перпендикулярно прямій В₁D.

Поставлену задачу розв'яжемо декількома способами:

1. Перший спосіб – спосіб виносних креслеників (див. рис. 2).

З'єднаємо точку Р з точками В₂ і D. Побудуємо трикутник подібний оригіналу В₂DP.

1.1. Фігурою подібною оригіналу грані ABCD є квадрат А₀В₀С₀D₀. Відрізок D₀P₀ - один із сторін трикутника В₂DP.

1.2. Фігурою подібною оригіналу трикутника - квадрат АА₁В₁В. Відрізок Р₀(В₁)₀ - друга сторона трикутника.

1.3. Аналогічно - третя сторона (В₁)₀D₀.

1.4. У трикутнику Р₁(В₁)₀D₀ будемо перпендикуляр Р₀H₀⊥(В₁)₀D₀.

1.5. За допомогою променя l, проведеного через точку В₁ будемо точку Н таку, що В₁H: В₁D = (В₁)₀H₀: (В₁)₀D₀.

1.6. Будуємо пряму РН.

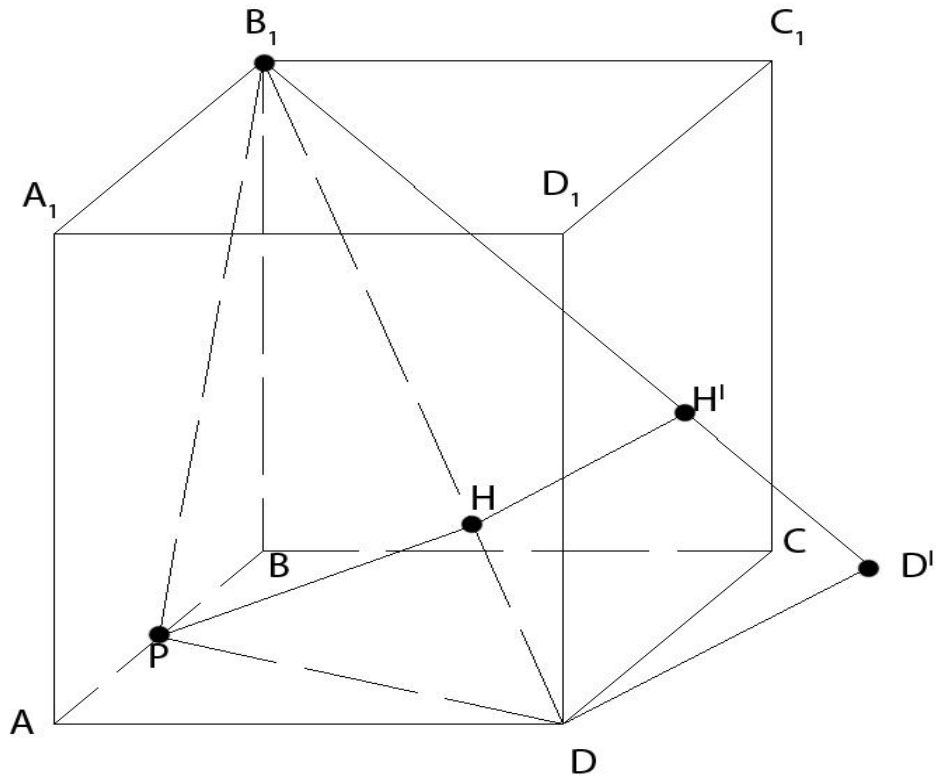

Рис.1.Графічна умова завдання

2. Другий спосіб – обчислювальний.

2.1. Обчислимо сторони трикутника PB_1D за умовою, що сторона куба рівна a .

$$DP = \sqrt{AD^2 + AP^2} = \frac{a\sqrt{5}}{2}; \quad (1)$$

$$PB_1 = PD; \quad (2)$$

$$B_1D = \sqrt{BB_1^2 + BD^2} = a\sqrt{3} \quad (3)$$

$$2.2. PB_1^2 - B_1H^2 = PD^2 - DH^2 \quad (4)$$

$$\text{або } \frac{5a^2}{4} - B_1H^2 = \frac{5a^2}{4} - (a\sqrt{3} - B_1H)^2; \quad (5)$$

$$B_1H = \frac{3a}{2\sqrt{3}}. \quad (6)$$

Тоді: $B_1H : B_1D = \frac{3a}{2\sqrt{3}} : a\sqrt{3} = 1 : 2 \quad (7)$

2.3. За допомогою допоміжного променя PH будуємо на стороні B_1D точку H , таку, що $B_1H : B_1D = 1 : 2$

2.4. Будуємо пряму РН.

3. Третій спосіб – геометричний.

Якщо прямокутні трикутники ADP і BB_1P рівні (за двома катетами), то $DP = B_1P$. Це означає, що РН цього трикутника є його висотою, тобто пряма РН є шуканою прямою.

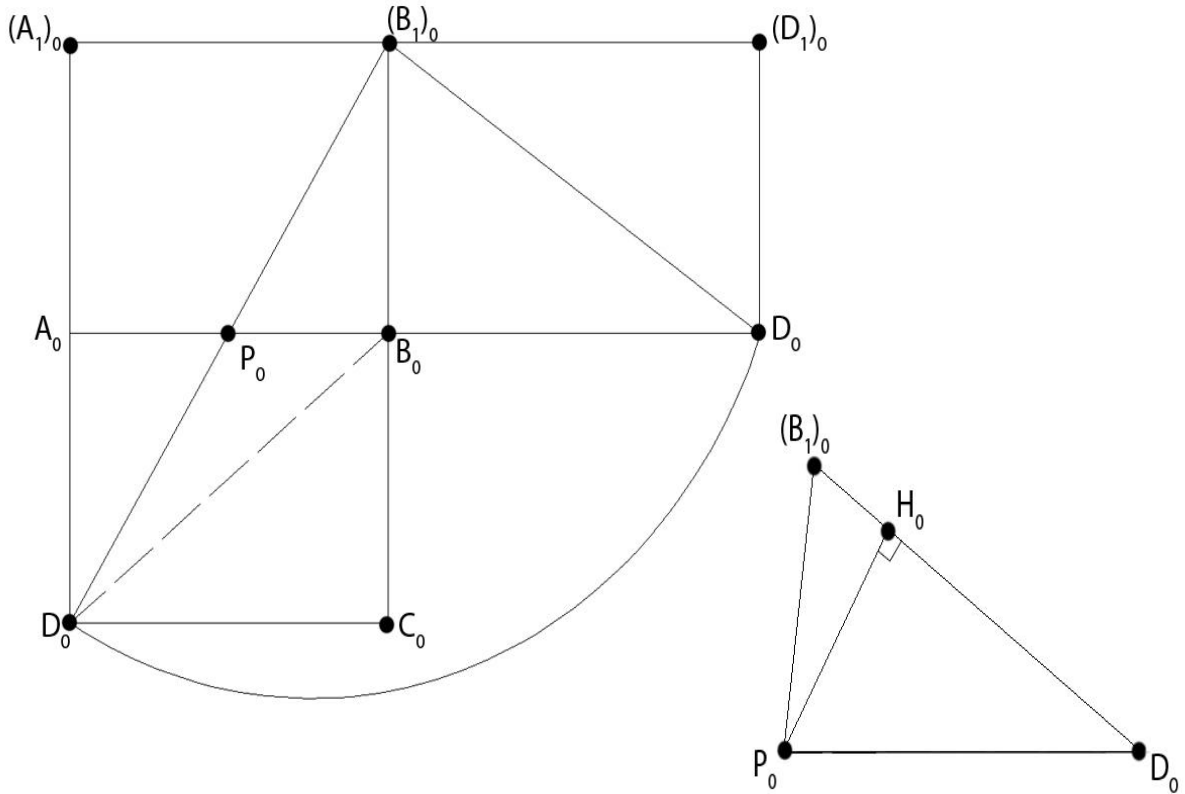
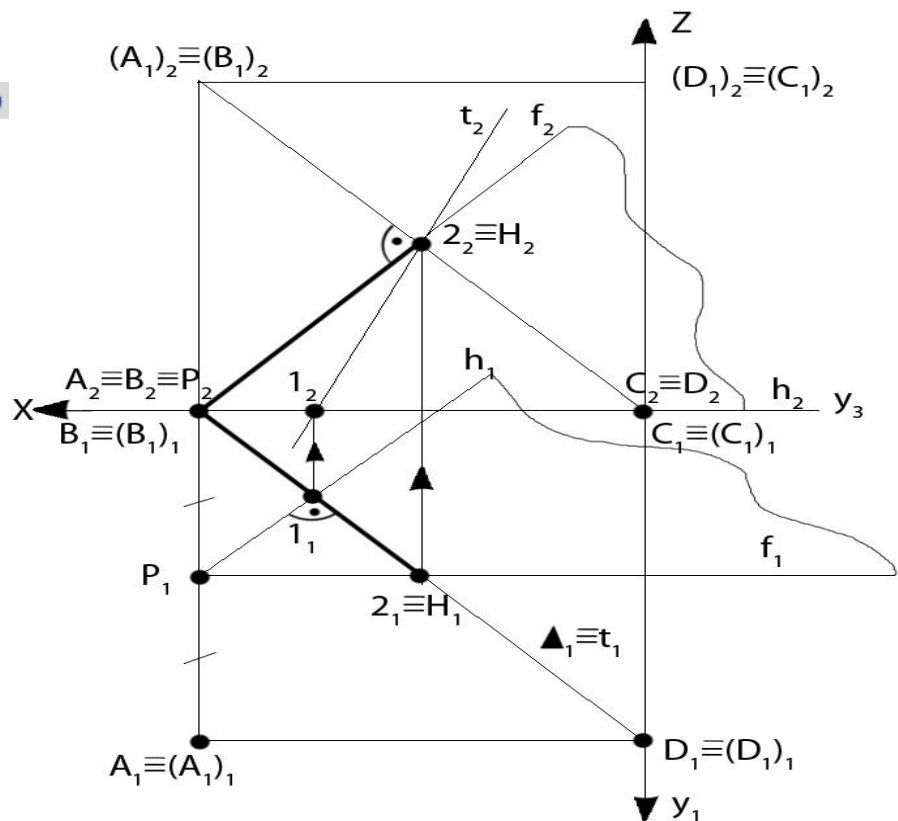

Рис.2.Розв'язання задачі способом виносних креслеників

4. Метод прямокутного проєкціювання на дві взаємноперпендикулярні площини (див. рис.3).

Алгоритм:

1. $B_1D = B_1 \cup D$
2. $P \in \Sigma(f \cap h) \perp B_1D$
3. $H = B_1D \cap \Sigma$
4. $PH = P \cup H$

Рис.3

При розгляді більш складних фігур: призм, пірамід та інших, перші три способи розв'язання задач ускладнюються. Найбільш ефективними є способи нарисної геометрії, а при необхідності математичного моделювання, використання рівнянь аналітичної геометрії.

Висновки.3 метою розвитку просторового уявлення студентів використано одну з найпоширеніших задач геометрії і застосовано багатосторонній підхід при її вирішенні. Отримана одна із багатьох відповідей на запитання, для чого вивчаються курси нарисної та аналітичної геометрії в процесі підготовки інженерів як творчої професії.

1. Ванін В.В. Інженерна графіка: Підручник / В.В. Ванін, В.В. Перевертун, Т.М. Надкернична, Г.Г. Власюк. – К.: ВНУ, 2009.- 400с.
2. Бакалова В.М. Особливості моделювання геометричних образів на прикладі алгоритмічного розв'язання задач / В.М. Бакалова, Г.В. Баскова // Міжвідомчий науково-технічний збірник «Прикладна геометрія та інженерна графіка». Вип.88.- К.:КНУБА, 2011р.- с.66-71.
3. Бакалова В.М. Алгоритм розв'язання інженерних задач графічним та аналітичним способом / Г.В. Баскова, Л.Г. Овсієнко // Збірник праць XIV міжнародної науково-практичної конференції "Сучасні проблеми геометричного моделювання". –Мелітополь: ТДАТУ, 2012, с.3-10.
4. Михайленко В.С. Інженерна та комп'ютерна графіка: Підручник / В.В. Ванін, С.М. Ковальов.- К.: Каравела, 2004.- 344с.